

BÁO CHÍ CÁC CẤP BỘ ĐẢNG Ở TRUNG KỲ VỚI NHIỆM VỤ TUYÊN TRUYỀN, CỔ ĐỘNG QUẦN CHÚNG ĐẤU TRANH CHỐNG ĐẾ QUỐC, TAY SAI (1930 - 1935)

TS NGUYỄN VĂN TRUNG

Đại học Vinh

Tóm tắt: Xuất hiện trong hoàn cảnh Đảng mới ra đời, lại hoạt động trong điều kiện bí mật, các tờ báo của Đảng bộ Trung Kỳ những năm 1930-1935 còn đơn giản về mặt nội dung, chủ yếu được in thủ công (in thạch), số lượng phát hành mỗi số không nhiều. Song, dưới sự chỉ đạo của các cấp bộ đảng và sự nỗ lực hoạt động của các chiến sĩ cộng sản, các tờ báo cách mạng đã kịp thời tuyên truyền, phổ biến đường lối cách mạng của Đảng đến với quần chúng yêu nước, là lời tố cáo đanh thép đối với tội ác của đế quốc và tay sai, là tiếng kèn thúc giục quần chúng đấu tranh giành lợi quyền.

Từ khóa: Báo chí cách mạng Trung Kỳ; tuyên truyền, cổ động đấu tranh

1. Tình hình báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ những năm 1930-1935

Kế tục những tờ báo cách mạng giai đoạn trước, trong những năm 1930-1935, mặc dù bị đế quốc tay sai đánh phá ác liệt, song các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ đã xây dựng hệ thống báo chí rộng khắp, gồm có báo của Xứ ủy và báo của các cấp bộ đảng địa phương.

Báo của Xứ ủy gồm: báo *Chỉ đạo* (in thạch, kích thước 18,5cm x 28cm; không rõ ngày xuất bản số đầu tiên, chỉ biết số 2 ra ngày 2-5-1930, với 4 trang và số 3 ra ngày 3-5-1930); báo *Người lao khổ* (in giấy sếp, viết bút thép, kích thước 19cm x 30cm; không rõ ngày xuất bản số đầu tiên, chỉ biết số 8 ra ngày 17-8-1931 với 4 trang); báo *Lao khổ* (do tờ *Người lao khổ* đổi tên); báo *Công nông binh* (in giấy sếp, kích thước 19cm x 30cm; không rõ ngày xuất bản số đầu tiên, chỉ biết số 26 ra ngày 10-1-1931 và số 27 ra ngày 6-2-1931); báo *Vô sản* (in

thạch, kích thước 18cm x 29cm, không rõ ngày xuất bản số đầu tiên, chỉ biết số 38 ra tháng 8-1931 với 4 trang); báo *Tự chỉ trích* (in thạch, kích thước 19cm x 26,5cm, xuất bản năm 1933).

Ngoài các tờ báo nêu trên, Miền ủy Nam Trung Kỳ (gồm 5 tỉnh: Nam-Ngãi-Bình-Phú-Hòa) có báo *Cờ đỏ*.

Báo của đảng bộ tỉnh, huyện gồm:

- Đảng bộ tỉnh Thanh Hóa: báo *Tiến lên* (của Tỉnh ủy Thanh Hóa, in thạch; xuất bản năm 1930-1931); báo *Hồn lao động* (của Tỉnh ủy Thanh Hóa, kích thước 18,5cm x 24,5cm, in giấy sếp, viết bút thép; xuất bản hàng tháng, số 1 ra tháng 1-1934); báo *Nguyệt san* (của Tỉnh ủy Thanh Hóa, kích thước 19cm x 26,5cm, in typô; xuất bản năm 1934).

- Đảng bộ tỉnh Nghệ An: báo *Nghệ An đỏ* (của Tỉnh ủy Nghệ An; không rõ ngày xuất bản số đầu, hiện còn một tờ không biết số, viết về vụ tàn sát của đế quốc ở Hưng Nguyên ngày 12-9-1930);

báo *Tiến lên* (của Tỉnh ủy Nghệ An, in thạch, kích thước 18,5cm x 26,5cm; không rõ ngày xuất bản số đầu, chỉ biết số 28 ra ngày 10-1-1932); báo *Vô sản* (của Tỉnh ủy Nghệ An; xuất bản năm 1934); báo *Chuông cách mạng* (của Tỉnh ủy Nghệ An, in li tô, kích thước 27cm x 21,5cm; báo xuất bản bí mật trong những năm 1934-1935, đến tháng 4-1935 đổi tên thành *Tự cứu*); báo *Tự cứu* (của Tỉnh ủy Nghệ An; xuất bản năm 1935); báo *Chỉ trích* (của Huyện ủy Nghi Lộc, in thạch; xuất bản năm 1932); báo *Tia sáng* (của Huyện ủy Quỳnh Lưu; xuất bản năm 1930); báo *Lao động* (của Huyện ủy Quỳnh Lưu, in li tô, kích thước 26,5cm x 19cm; số 1 ra ngày 12-9-1931); báo *Nhà quê* (của Huyện ủy Thanh Chương, in đất, kích thước 30cm x 19cm; số 1 ra ngày 10-10-1930); báo *Sân nghiệp* (của Huyện ủy Hưng Nguyên; xuất bản năm 1930); báo *Giác ngộ* (của Huyện ủy Nam Đàn, in thạch; xuất bản năm 1930); tờ “báo miệng” với tên gọi *Đề lao tuần báo* hay *Ngục báo* (của Chi bộ Nhà lao Vinh, do Hồ Tùng Mậu, Nguyễn Duy Trinh và một số đồng chí khác tổ chức phát hành năm 1931); báo *Chuông vô sản* (của Khu bộ Vinh-Bến Thủy, in thạch, kích thước 20cm x 26cm; xuất bản năm 1931, sau đổi tên là *Cờ dẫn đạo* năm 1932); báo *Sóng cách mệnh* (in thạch; không rõ ngày xuất bản số đầu, chỉ biết số 2 ra ngày 15-3-1932).

- Đảng bộ tỉnh Hà Tĩnh: báo *Công nông binh* (của Tỉnh ủy Hà Tĩnh, in li tô, kích thước 13cm x 19cm; xuất bản bí mật trong những năm 1930-1931); báo *Bônsovích* (của Tỉnh ủy Hà Tĩnh, nguyên là tờ *Công nông binh* đổi tên thành); báo *Bước tới* (của Tỉnh ủy Hà Tĩnh, nguyên là tờ *Bônsovích* đổi tên thành); báo *Cổ động* (của Huyện ủy La Sơn (Đức Thọ), in thạch; không rõ ngày xuất bản số đầu, chỉ biết số 9 ra ngày 15-2-1931); báo *Tiếng gọi* (của Huyện ủy Thạch Hà, in đất, kích thước 18cm x 26cm; xuất bản năm 1930); báo *Tự cứu* (của Huyện ủy Can Lộc, in đất, kích thước 18cm x 26cm; xuất bản năm

1930); báo *Dân cày* (của Huyện ủy Hương Sơn; xuất bản năm 1930).

- Đảng bộ tỉnh Quảng Trị: báo *Tiến lên* (của Tỉnh ủy Quảng Trị; không rõ ngày xuất bản số đầu, chỉ còn lại số 2 ngày 18-4-1931); báo *Bạn dân cày* (của Tỉnh ủy Quảng Trị; xuất bản năm 1931); báo *Mặt trận đỏ* (của Tỉnh ủy Quảng Trị); báo *Áo xanh* (của Chi bộ Nhà lao Quảng Trị, viết tay; xuất bản bí mật năm 1933).

- Đảng bộ tỉnh Thừa Thiên-Huế: báo *Lao khổ* (của Tỉnh ủy Thừa Thiên-Huế; xuất bản năm 1930); báo *Tổng công hội đỏ* (của Tỉnh ủy Thừa Thiên-Huế; xuất bản năm 1930); báo *Con đường đấu tranh* (của Tỉnh ủy Thừa Thiên-Huế; xuất bản năm 1930).

- Đảng bộ tỉnh Quảng Nam-Đà Nẵng: báo *Lưỡi cày* (của Tỉnh ủy Quảng Nam; xuất bản năm 1930, ra được 9 số); báo *Cờ đỏ* (của tổ chức đảng liên tỉnh Đà Nẵng, Quảng Ngãi, Quy Nhơn, Phan Thiết; xuất bản bí mật năm 1931-1934); báo *Còi nhà máy* (của Thành ủy Đà Nẵng; xuất bản bí mật năm 1931).

- Đảng bộ tỉnh Quảng Ngãi: báo *Bạn gái* (của cơ quan vận động phụ nữ Tỉnh ủy Quảng Ngãi, kích thước 9cm x 12cm; xuất bản bí mật năm 1930, không định kỳ); báo *Tiến lên* (của Huyện ủy Mộ Đức, kích thước 18,5cm x 26cm; xuất bản năm 1930); báo *Búa liềm* (của Huyện ủy Sơn Tịnh; xuất bản năm 1930); báo *Con đường sống* (của Huyện ủy Mộ Đức, kích thước 27cm x 21cm; xuất bản năm 1931-1932); báo *Dân nghèo* (của Tỉnh ủy Quảng Ngãi, in giấy sếp, viết bút thép, kích thước 19cm x 26,5cm; xuất bản năm 1934); báo *Dân cày* (của Tỉnh ủy Quảng Ngãi; xuất bản giữa năm 1935).

2. Nội dung tuyên truyền, cổ động quần chúng đấu tranh chống đế quốc, tay sai của báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ

Báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ đã có nhiều bài viết với các nội dung tuyên truyền, tiêu

biểu như: “Sống sao nổi (Tình cảnh của dân cày lúc bấy giờ)”, báo *Lao động*, số 2, ngày 20-9-1931 (của Huyện ủy Quỳnh Lưu, tỉnh Nghệ An); “Quân thù của anh chị em ta là ai?”, báo *Tiếng gọi*, số 2, ngày 12-2-1931 (của Huyện ủy Thạch Hà, tỉnh Hà Tĩnh); “Kịch liệt tranh đấu mới chống nổi khủng bố trắng, mới phá tan mưu gian của đế quốc Pháp và tội chó săn quan trường”, báo *Giương vô sản*, số 1, ngày 1-7-1931 (của Huyện ủy Anh Sơn, tỉnh Nghệ An); “Nổi thống khổ áp bức của thanh niên lao động”, báo *Giương vô sản*, số 3, ngày 29-7-1931 (của Huyện ủy Anh Sơn, tỉnh Nghệ An); “Vấn đề ruộng đất ở Đông Dương”, báo *Tiến lên*, ngày 18-4-1931 (của Tỉnh ủy Quảng Trị); “Tự chỉ trích”, báo *Tiến lên*, ngày 12-9-1931 (của Tỉnh ủy Nghệ An); “Anh chị em dân nghèo hãy đứng lên làm biểu tình mà đòi quyền lợi”, báo *Con đường sống*, ngày 23-6-1931 (của Huyện ủy Đức Phổ, tỉnh Quảng Ngãi); “Tin trong nước”, báo *Sóng cách mệnh*, số 2, ngày 15-3-1932 (của tỉnh Nghệ An); “Chính sách cải lương của bọn đế quốc”, báo *Áo xanh* năm 1933 (của Chi bộ Nhà lao Quảng Trị); “Hát ru con”, báo *Hồn lao động*, số 1, tháng 1-1934 (của Tỉnh ủy Thanh Hóa); “Khuyên chồng”, “Chị em đoàn kết đứng dậy”, báo *Hồn lao động*, số 5, tháng 5-1934 (của Tỉnh ủy Thanh Hóa).

Nêu rõ sự thống khổ của nhân dân: bài “Sống sao nổi (Tình cảnh của dân cày lúc bấy giờ)”, báo *Lao động*, số 2, ngày 20-9-1931 (của Huyện ủy Quỳnh Lưu, tỉnh Nghệ An) phản ánh tình cảnh của dân cày lúc bấy giờ: “Dù 3, 4 năm nay mùa màng

mất ráo, năm thì bị hạn năm thì bị lụt, chẳng năm nào được hoàn toàn cả. Vì sao! Bời trời chẳng? Bời phạt chẳng? Không, cũng bởi bàn tay tàn bạo của đế quốc Pháp và bọn phong kiến địa chủ kia chỉ lo bòn sức móc thuế, bóc lột hà hiếp đủ đường”. Bài “Nổi thống khổ áp bức của thanh niên lao động”, báo *Giương vô sản*, số 3, ngày 29-7-1931 (của Huyện ủy Anh Sơn, tỉnh Nghệ An), viết về nỗi khổ

nhục của tầng lớp thanh niên trong cảnh nước nhà nô lệ: “Anh chị em thanh niên lao động! tình cảnh của ta khổ lắm rồi! ở các đồn điền công việc của chúng ta bị địa chủ bắt làm chẳng khác gì người lớn, thế mà tiền công không bằng nhau... còn ở thôn quê thì sao. Đi cày thuê, cuộc mướn đi ở chẵn trâu cho địa chủ, phú nông một năm tiền công chỉ độ 4, 5 đồng là cùng, còn thức ăn đồ mặn thì cơm hẩm nhút chua, áo rách nón cời, công việc làm thì cày sâu cuốc bẫm”...

Vạch rõ thủ đoạn của quân thù: báo *Tiến lên*, ngày 15-3-1931 (của Tỉnh ủy Nghệ An), có bài viết phản ánh ách áp bức bóc lột của đế quốc: “chúng nó lại coi chúng ta như là trâu ngựa, chúng nó bạc đãi thế nào ta cũng phải chịu vậy, nếu có cự cựa một tí gì thì nó tàn sát rất là thâm hiểm mà không lấy làm ghê tay”. Khi phong trào cách mạng bị đàn áp khốc liệt, nhiều chiến sĩ cộng sản bị bắt, bị tù đầy, ngay tại Nhà lao Quảng Trị, năm 1933, các chiến sĩ cộng sản lập tờ báo *Áo xanh*, động viên quần chúng anh em giữ vững khí tiết, niềm tin, vạch mặt những thủ đoạn giả dối của thực dân Pháp. Trên báo *Áo xanh*, số 2, có bài “Chính sách cải lương của bọn đế quốc”, nhằm

Tuyên truyền, cổ động quần chúng đấu tranh chống đế quốc, tay sai là một chủ đề quan trọng mà báo chí các cấp của Đảng bộ Trung Kỳ giai đoạn 1930-1935 đề cập. Đường lối cách mạng của Đảng đã đến được đông đảo quần chúng thông qua đội ngũ cán bộ làm công tác cổ động, tuyên truyền, mà những chiến sĩ cách mạng trên mặt trận báo chí đóng vai trò không nhỏ làm nên những thành tích vẻ vang ấy.

cung cấp cho các anh em lao tù thấy rõ mặt nạ giả nhân, giả nghĩa cái lương của thực dân Pháp¹...

Kêu gọi quần chúng đấu tranh: Qua việc phản ánh các nỗi thống khổ của các tầng lớp nhân dân, các cấp bộ đảng kêu gọi quần chúng cần phải đoàn kết để đấu tranh giành lại quyền lợi chính đáng của mình. Bài “Sống sao nổi (Tình cảnh của dân cày lúc bấy giờ)”, báo *Lao động*, số 2, ngày 20-9-1931 (của Huyện ủy Quỳnh Lưu, tỉnh Nghệ An), đã giải thích nghĩa của hai chữ “Tranh đấu” và yêu cầu quần chúng: “phải tranh đấu hàng ngày, tranh đấu cho kịch liệt, tranh đấu cho tới kỳ cùng”. Bài “Vấn đề ruộng đất ở Đông Dương”, báo *Tiến lên*, ngày 18-4-1931 (của Tỉnh ủy Quảng Trị), lột tả những thực tế cay đắng của người dân nước ta nói chung dưới ách cai trị của thực dân Pháp. Qua đó, kêu gọi người dân lao động nghèo khổ hãy đứng lên làm cách mạng ruộng đất, giành lấy những quyền lợi chính đáng của mình. Báo *Con đường sống*, ngày 23-6-1931 (của Huyện ủy Đức Phổ, tỉnh Quảng Ngãi), có bài “Anh chị em dân nghèo hãy đứng lên làm biểu tình mà đòi quyền lợi”.

Trong những năm 1930-1931, phong trào cách mạng của công nông ở một số tỉnh Trung Kỳ đã đạt đến đỉnh cao. Trong những ngày tháng sôi sục cách mạng ấy, Trung ương Đảng đã xuất bản tờ báo *Tin tranh đấu Trung Kỳ* để kịp thời tuyên truyền, cổ động các cuộc đấu tranh của quần chúng 2 tỉnh đến các địa phương cả nước, đồng thời khích lệ tinh thần đấu tranh kiên cường của nhân dân. Cùng với đó, báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ thời gian này cũng kịp thời đưa tin về các cuộc đấu tranh của quần chúng nhân dân tại các địa phương dưới sự lãnh đạo của Đảng. Tuy vậy, trên thực tế lúc này, một số cuộc đấu tranh của quần chúng địa phương xuất hiện tư tưởng manh động, gây những tổn thất không cần thiết cho quần chúng và nỗi hoang mang cho những phần tử trung, tiểu địa chủ yêu nước. Từ đó, nhiệm vụ đặt ra đối với các cấp bộ đảng cần

chấn chỉnh những sai lầm, khuyết điểm để tiếp tục duy trì phong trào cách mạng. Vì lẽ đó, trên một số tờ báo, ngoài vấn đề tuyên truyền những thắng lợi lớn qua các cuộc đấu tranh, cũng *thắng thắn chỉ ra những hạn chế, khuyết điểm*, nhằm rút ra bài học kinh nghiệm cho các cuộc đấu tranh về sau. Đây là nhiệm vụ cần thiết để khắc phục những tư tưởng tả khuynh, manh động, nhằm duy trì phong trào quần chúng, tránh cho lực lượng cách mạng khỏi những tổn thất, theo tinh thần Chỉ thị của Trung ương Đảng gửi Xứ ủy Trung Kỳ về “Vấn đề thanh đảng Trung Kỳ”, ngày 20-5-1931.

Trên báo *Tiến lên*, ngày 12-9-1931 (của Tỉnh ủy Nghệ An), có bài “Tự chỉ trích” phê phán những sai lầm, khuyết điểm của đảng bộ địa phương về phong trào đấu tranh của quần chúng. Báo *Gương vô sản*, số 3, năm 1931 (của Huyện ủy Anh Sơn, tỉnh Nghệ An), sau khi đưa tin về thắng lợi trong cuộc đấu tranh của nhân dân trong huyện ngày 21 và 30-5 (âm lịch), đã kịp thời đúc rút kinh nghiệm, chỉ ra những sai lầm, khuyết điểm của một số chi bộ Đảng khi lãnh đạo phong trào quần chúng².

Thời kỳ này, Trung ương Đảng đã chỉ đạo một cách sát sao với các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ. Trên cơ sở nắm tình hình thực tế của phong trào cách mạng địa phương, Trung ương Đảng đã chỉ ra những sai lầm, khuyết điểm của Chấp ủy Trung Kỳ về những cuộc đấu tranh biểu tình tại một số địa phương, “Các đồng chí chủ trương biểu tình *lật vật* và luôn thì không đúng, biểu tình luôn thì mất tính chất thị uy mà lại cũng mệt quần chúng và cũng bị đế quốc tàn sát”³.

Một thành công nổi bật trong cao trào cách mạng 1930-1931 ở Nghệ-Tĩnh là thực hiện thắng lợi trong thực tế liên minh công nông, cơ sở để cho chính quyền Xô viết ra đời. Nhận rõ tầm quan trọng của liên minh công, nông, binh trong cuộc đấu tranh cách mạng, báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ thời gian này đã phản ánh những dẫn chứng cụ

thể về sự phối hợp nhịp nhàng của phong trào công, nông và binh lính trên các trang báo.

Tại HNTU tháng 10-1930 của Đảng, trong Ấn nghị quyết về phụ nữ vận động, Đảng đã chỉ ra những khuyết điểm lớn về công tác phụ nữ. Ấn nghị quyết nêu rõ khuyết điểm lớn như: “Các cấp đảng bộ ít chú ý đến việc phụ nữ vận động, bởi vậy số phụ nữ ở trong Đảng và trong các đoàn thể cách mạng rất ít, có nhiều chỗ đoàn thể quần chúng khá đông, mà tổ chức không được người phụ nữ nào cả”⁴. Nhằm khắc phục hạn chế nêu trên, Trung ương Đảng yêu cầu các cấp đảng bộ phải thực sự quan tâm đến vấn đề *vận động phụ nữ* tham gia cách mạng⁵. Để động viên đông đảo chị em hăng hái tham gia cách mạng nhằm thực hiện thắng lợi cuộc cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân do Đảng lãnh đạo, báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ trong giai đoạn này đã đăng nhiều bài viết về đề tài vận động phụ nữ và giới thiệu về lịch sử Ngày Quốc tế phụ nữ 8-3. Báo *Sóng cách mệnh*, số 2, ngày 15-3-1932 (của Khu bộ Vinh-Bến Thủy), có bài “Cuộc kỷ niệm quốc tế phụ nữ lao động vận động” của tác giả bí danh “Một người phụ nữ”⁶. Báo *Tiếng gọi*, số 2, ngày 12-2-1931 (của Huyện ủy Thạch Hà, tỉnh Hà Tĩnh), trong mục *Tin tức đấu tranh trong huyện* đã đưa tin về một tấm gương phụ nữ thuộc xã V.X trong huyện, đã dám vượt lên những lễ giáo phong kiến, đòi các quyền bình đẳng cho bản thân mình. Qua đó, không chỉ nêu lên tấm gương sáng về tự giải phóng giai cấp mà còn mong muốn chị em phụ nữ hãy noi gương sáng nêu trên mà vùng lên giải phóng thoát những ràng buộc lễ giáo phong kiến. Bài “Chị em đoàn kết đứng dậy”, báo *Hồn lao động*, số 5, năm 1934 (của Tỉnh ủy Thanh Hóa) lại tuyên truyền, vận động chị em bằng những vần thơ cách mạng sôi sục. Cũng trong báo *Tiếng gọi*, số 2, ngày 12-2-1931 (của Huyện ủy Thạch Hà, tỉnh Hà Tĩnh) đã kịp thời phản ánh những tin tức về các cuộc đấu tranh của phụ nữ trong huyện góp

phần vào phong trào đấu tranh sôi nổi của các tầng lớp nhân dân chống đế quốc, phong kiến. Bám sát đường lối chính trị của Đảng, nhận rõ vai trò sức mạnh của người phụ nữ trong xã hội và trong cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, tờ báo *Sản nghiệp* (của Đảng bộ huyện Nam Đàn), ra đời khoảng tháng 10-1930, dành nhiều thời lượng đưa tin về những cuộc tuần hành, quyên góp ủng hộ nhau của phụ nữ trong huyện, các cuộc đấu tranh của nhân dân, góp phần tuyên truyền tinh thần đoàn kết và sức mạnh của chị em dưới sự lãnh đạo của Đảng.

Trong những năm 1930-1935, báo chí các cấp bộ Đảng ở Trung Kỳ đã bám sát đường lối của Trung ương Đảng về công tác tuyên truyền, cổ động tạo nên được phong trào cách mạng sâu rộng trong quần chúng. Báo chí góp phần to lớn trong việc lên án tội ác của đế quốc, phong kiến tay sai, cổ động quần chúng đấu tranh và phản ánh đầy đủ các cuộc đấu tranh của quần chúng đến bạn đọc.

1. Xem báo *Ao xanh*, tài liệu lưu tại Cục Lưu trữ Văn phòng Trung ương Đảng, phòng số 03-01, đơn vị bảo quản 404

2. Xem báo *Gương vô sản*, số 3, năm 1931, tài liệu lưu tại Bảo tàng Tổng hợp Nghệ An, ký hiệu LV57

3, 4, 5. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2005, T. 2, tr. 83, 189, 189-191

6. Xem báo *Sóng cách mệnh*, số 2, ngày 15-3-1932, tài liệu lưu tại Bảo tàng Tổng hợp Nghệ An, ký hiệu LV57.